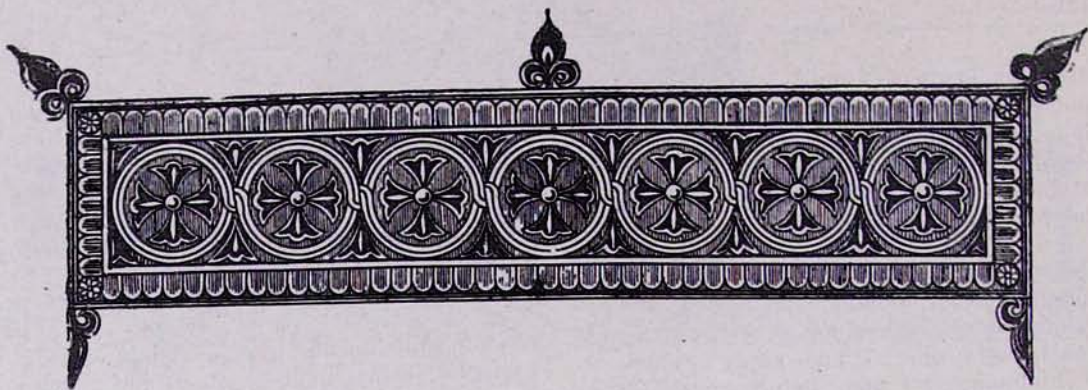

ԿՈՄԻՏԱՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ «ԱՆՁԻՆՔ ՆՈՒԻՐԵԱԼՔ»-Ը

7-րդ դարը մեր ժողովրդի պատմության մեջ քաղաքական տեսակետից թեև շատ աննպաստ, սակայն մտավոր-մշակութային իմաստով ներկայացնում է շատ հետաքրքրական և հարուստ մի շրջան:

Դարի սկզբից պարսկա-բյուզանդական արշավանքները ահավոր ավերածություններ են գործում Հայկական ողջ բարձրավանդակում: Երկիրը հետզհետե կորցնում է իր ներքին անկախությունը: Տնտեսությունը նույնպես նահանջ է ապրում: Բայց այս անկումը չի խանգարում, որ ժողովրդի մեջ տեղի ունենան մտավոր խմորումներ: Մտքի շարժումները գտնում են ասպարեզ դարձյալ կրոնական հողի վրա: Այս դարում հայ ժողովրդի ստեղծագործական ընդունակությունները իրենց փայլուն արտահայտությունն են ստանում եկեղեցական արվեստի և մշակույթի տարբեր բնագավառներում: Երևան են գալիս աչքի ընկնող մատենագիրներ, խոշոր ճարտարապետներ, քերթող-երածիշտներ, փիլիսոփաներ:

7-րդ դարը վանական շինարարության և հոգևոր բանաստեղծության ծաղկման շրջան է: Հակառակ երկրի քաղաքական, տնտեսական աննպաստ վիճակին, հայ ժողովուրդը հանդես է բերում զարմանալի կենսունակությամբ. ուժ է գտնում իր մեջ ոչ միայն պահպանելու անցյալի փառավոր մշակութային, կրոնական կենտրոնները, այլև կարողանում է ստեղծել նորերը:

Դարի սկզբից Կոմիտաս կաթողիկոսն է (615—628), որ բաց է անում նյութական շինարարական նոր շրջանը, կառուցելով Հոփսիսիմեի տաճարը 618 թվին, որը հայ ճարտարապետության գլուխ-գործոցներից

մեկն է իր դասական գեղեցկությամբ, արտահայտված պարզ և ուղիղ գծերով, գերծ աչք շլացնող զարդարանքներից: Այս շրջանում, 631 թվին կառուցվեց նաև Գայանեն: Նույն դարում 652 թվին կառուցվեց նաև մեր եկեղեցական շինությունների թագն ու պսակը հանդիսացող Զվարթնոց տաճարը, Ներսես Գ (641—661) կաթողիկոսի ջանքերով: Այս տաճարը իր գեղարվեստական անկրկնելի հնարանքներով ու ճարտարապետական ուրույն մտահղացմամբ աշխարհի յոթ հրաշալիքներից մեկը կարելի է համարել: Հայ ճարտարապետական ոճն այդ ժամանակ է, որ ամբողջացնում է իր ձևերը և հասնում մի աստիճանի, որը գոյություն չունի մինչ այդ: Եթե 5-րդ դարը հայ գրականության ոսկեդարն է, ապա 7-րդ դարը կարելի է կոչել հայ ճարտարապետության ոսկեդարը:

7—11-րդ դարերում հայ գրականության մեջ կրոնա-դավանաբանական գրականությանը զուգահեռ, կարևոր տեղ է գրավում նաև կրոնական բանաստեղծությունը՝ շարականներ, տաղեր, որոնք գրված են կրոնական խոր ներշնչումով և ունեն գեղարվեստական բարձր արժեք: Եկեղեցական բանաստեղծությունը ամենից առաջ օրհներգություն է, որը ծնվել և զարգացել է ընդհանուր եկեղեցու մեջ՝ քրիստոնեական աստվածապաշտությանը հանդիսավորություն տալու համար:

Ըստ հրեական սովորության, առաջին քրիստոնյաները Աստծուն փառաբանում էին սաղմոսներ երգելով, որը սակայն կրոնական նոր եռանդի առաջացման հետևանքով բավարարություն չէր տալիս այլ-

ևս, և այդ պատճառով էլ 2-րդ դարից սկսած հորինվում են երգերի նոր տեսակներ:

Այս երգերը իրենց նյութն առնում են Աստվածաշնչից, մանավանդ սաղմոսներից: Նրանց վրա այնքան ուժեղ է Աստվածաշնչի ազդեցությունը, որ երբեմն դրանք հարատւություններ են լինում, այսինքն՝ հորինվում են նույնիսկ Աստվածաշնչի բառերով և պատկերներով:

Հայ գրականության մեջ հոգևոր երգերի սկիզբը հասնում է մինչև 5-րդ դարը. «Նախ սուրբն Իսահակ և սուրբն Մեսրոպ ասացին զույն եղանակաւոր ձայնս և գերկու ձայն ստեղիս. Ապա սուրբն Իսահակ գ' Լագարուն և գլարգն Ասագ շաքաթուն, և սուրբն Մեսրոպ գլարգն ապաշխարութեան»: 5-րդ դարում, երբ տեղի է ունենում հայ գրերի գյուտը, հայ եկեղեցում ծիսակատարություններն օտար լեզվի փոխարեն սկսվում են հայերենով կատարվել: Աստվածաշունչը, սաղմոսները և օրհներգությունները հայերենի են թարգմանվում, և հիմք է դրվում գրական մի քանի տեսակների: Եվ քանի որ հոգևոր երգը այդ շրջանում արդեն ծանոթ էր ընդհանուր եկեղեցուն, շատ հավանական է, որ հայ թարգմանիչները թարգմանեին ընդհանուր եկեղեցու մեջ ընդունված երգերը և ինքնուրույն կամ մանողական նոր երգեր հորինեին: Մեր հոգևոր բանաստեղծության առաջին հեղինակներ են՝ սուրբ Մեսրոպը, ս. Սահակը, Ստեփանոս Սյունեցին, Հովհանն Օձնեցին, Մովսես Բերթողը... Հայ հին գրականության սկզբնավորման հետ սկիզբ է առել նաև մեր հոգևոր երգը: Սակայն այս դարում մեծ օրհնություններ չեն գրվել կամ գրվել են, բայց մեզ չեն հասել: Սակայն 6-րդ դարի վերջերին մեր եկեղեցական քնարերգությունը պիտի բավական զարգացած և գործադրած լիներ, քանի որ 7-րդ դարի առաջին քառորդում Կոմիտաս կաթողիկոսը գրում է իր «Անձինք Նուիրեալք»-ը, որի գեղարվեստական բավականին բարձր մակարդակը նկատի ունենալով՝ պետք է ենթադրել, որ մինչ այդ հոգևոր երգը լուրջ զարգացում ունեցել է, որի նվաճումներից օգտվելով միայն հնարավոր պետք է լիներ «Անձինք Նուիրեալք»-ի նման մի երգ ստեղծել: Հայ եկեղեցին հնագույն շարականներ ունեցել է անշուշտ, որոնք մինչև այսօր երգվում են, սակայն նրանց հեղինակների ով լինելը անհայտ է: Կոմիտասի «Անձինք Նուիրեալք»-ը առաջինն է, որ պատմական ստուգությամբ իր հեղինակի անունն է կրում: Թեև ժամանակի լավագույն պատմիչ Սեբեոսը այդ մասին չի հաղորդում բայց ս. Հովսեփիմեի տաճարի մասին նրա գրածից կարելի է ենթադրել, որ նրա միգրացիա ծանոթ է եղել Կոմի-

տասի քերթվածը: Սեբեոսը Հովսեփիմեի մասին օգտագործում է հետևյալ մակդիրները, որոնք կան նաև «Անձինք Նուիրեալք»-ի մեջ: Օրինակ՝ «պատուական մարգարիտ, ի գիրկս սրբութեան, նուիրեալք սիրուն Բրիստոսի, ծովածին»: Եվ վերջապես, երբ պատմիչը գրում է «խանդակալ» էր սեր քոյ. երանելին Կոմիտաս: Նա սրանով չի՝ ակնարկում արդյոք Կոմիտասի բանաստեղծական ոգևորությանը Հովսեփիմեով: Պետք է ենթադրել, որ մենք ունեցել ենք մի շարք ժողովրդական երգեր, որոնք երգվել են Հովսեփիմեի տոնի առթիվ, և որոնցից օգտվելով Կոմիտասը գրել է իր այս շարականը:

Նոր հոգևոր երգերի մուտքը ժամերգության մեջ ազատ է եղել, որը և նպաստել է հոգևոր երգերի զարգացմանը: Ստեղծվել են «կանոններ» կամ հայերեն «կարգ» կոչված երգերը:

Ծարականների արվեստի հատկությունները կապված են նրանց ծագման ու զարգացման պատմության հետ: Հոգևոր երգերը ստեղծվել և հարմարեցվել են եկեղեցու կարիքներին՝ ժողովրդի մեջ երգի միջոցով քրիստոնեական ուսմունքը տարածելու համար: Այդ երգերը կա'մ օրհներգություններ էին, կա'մ ապաշխարության երգեր, որոնք ունեին խրատական-փառաբանական կամ աղաչական բնույթ: Այդ բանաստեղծությունները թեև հորինված են զգացմունքի բարձր ջերմությամբ և իրենց մեջ բովանդակում են վսեմ գաղափարներ, բայց կառուցվածքով պարզունակ են և քնարերգության բարձր թոփքներ չպետք է որոնել դրանց մեջ, որովհետև ամենից առաջ դրանք ստեղծվել են ոչ թե կարդացվելու, այլ երգվելու համար: Երանակը և երգը լրացնելով միմյանց՝ կազմում են մի ամբողջականություն, որից ստեղծագործությունն ավելի է շահում գեղարվեստական տեսակետից: Ծարականների արվեստի մեջ ամենից առաջ աչքի է ընկնում ձևի միակերպությունը, որը բխում է նյութի միատեսակությունից: Այդ երգերը բովանդակում են կարճ, ամփոփ պատմվածքներ՝ Ավետարանից կամ սրբերի կյանքից, որոնց մեջ իշխող գաղափարը քրիստոնեական դավանանքն է: Հետևաբար միատեսակ նյութը և միևնույն գաղափարները բնականորեն միատեսակ ձևով էլ պիտի արտահայտվեին:

Այդ շարականներում օգտագործված պատկերները, դարձվածքներն ու արտահայտության եղանակները, ընդհանրապես, Ավետարանից են առնված: Հոգևոր երգերի մեջ կարելի է նույնիսկ որոնել մեր հին հավատալիքների հեռավոր արձագանքները, ո-

րոնք գալիս են հեթանոսական շրջանի ժողովրդական երգերից...

7—8-րդ դարերում, ինչպես տեսանք, ճարտարապետությունը իր վերելքն ապրեց: Կառուցվեցին այնպիսի տաճարներ, որոնք մեր անցյալի ճարտարապետական ողջ նվաճումներն օգտագործելով՝ այն մի նոր աստիճանի բարձրացրին: Պարզություն, վեհություն, ձևերի գույս համաչափություն, ներդաշնակ, թեթև ու խիստ 7—8-րդ դարերի ճարտարապետության ընդհանուր բնութագիրը: Ավելացնենք այս ամենին նաև մեր հոգևոր երգերը: Հոգևոր երգերը մի կողմից, ճարտարապետությունը մյուս կողմից, լրացնելով միմյանց, ձգտել են ընդգրկել ժամանակաշրջանը իր բովանդակ բազմազանությամբ:

7—8-րդ դարերը իսկապես իրենց արտացոլումը գտել են մեր ճարտարապետության և հոգևոր երգերի մեջ: Հոգևոր պարզ, անպաճույճ երգերը նույնպիսի թեթև, ազդու, ապշելու չափ պարզ և հենց այդ պարզությամբ էլ անկրկնելի, գեղեցկորեն ներդաշնակվում են կամ լրացնում քարաշեն երգերի (Հոփսիսմե—Չվարթոնց) այն կոթողները, որոնք իսկապես եզակի հուշարձաններ են մարդու ձեռքով կերտված ոգեշեն արժեքների մեջ:

Մեր ճարտարապետները, վարպետները, տաղասացներն ու շարականագիրները կարծես զգացել են տիեզերքի և մարդու ոգու ներդաշնակումը և իրենց համատեղ, համառ ջանքերով հասել են այն քչերին մատչելի բարձունքին, որին «կատարելիություն» անունն է տալիս մարդկությունը:

Եղել են նաև այնպիսի բացառիկ անձինք, որոնք իրենց բնատուր, շնորհաշատ քանքարով կարողացել են այս երկու տարրերը (ճարտարապետություն, երաժշտություն) գեղեցիկ ներդաշնակումով հաշտեցնել, որով դժվար իսկ է որոշել, թե որտեղ է վերջանում ճարտարապետությունը, և որտեղից սկսում երգը, երաժշտությունը: Այսպիսի փոխհարաբերության մեջ են Հոփսիսմեի տաճարն ու «Անձինք Նուիրեայք» շարականը, որոնք հաճաքեղ մի մարդու անձով ի մի բերվեցին: Նույն մարդու ձեռքով, մտահոգմամբ կերտվեց Հոփսիսմեն իբրև քարեղեն մրրմունց և միևնույն ձեռքով էլ գրվեց «Անձինք Նուիրեայք» շարականը՝ նույն այդ քարեղեն կամարների տակ երգվելու համար:

Այդ հաճաքեղ անձը Կոմիտաս կաթողիկոսն է, որը մեր եկեղեցական պատմության մեջ ծանոթ է որպես շինարար, քերթող և քարեկարգիչ մի անձնավորություն: Մինչև նրա կաթողիկոսությունը, Կոմիտասի կյանքի և գործունեության մասին շատ քիչ բան

գիտենք: Հավանաբար սովորել է Դվինի հայրապետանոցում՝ աշակերտելով Թեոդորոս Քրթենավորին, և եղել է Հայաստանի մի շարք գավառների առաջնորդ և ապա վանահայր ու Հոփսիսմե տաճարի և հետո՝ կաթողիկոս: Ծննդավայրն է Արագածոտն գավառի Աղծք գյուղը: Կոմիտաս կաթողիկոսի վանական շինարարությունների մեջ հատուկ տեղ է գրավում սուրբ Հոփսիսմե տաճարի շինությունը:

618 թ. Կոմիտաս կաթողիկոսը ավարտում է սուրբ Հոփսիսմեի կառուցումը «հրաշապետ և վաշելույս և նազելի և պայծառ շինուածով»: Տաճարի կառուցման ժամանակ երևան է գալիս տապանի մեջ ու Հոփսիսմեի մասունքը (լուսաւոր և չքնադագիտ արքունական մարգարիտ.... կուսական մարմին սրբոյ տիկնոջն Հոփսիսմեի» ու Գրիգորի և ու Սահակի կնիքներով դրոշմված: Կոմիտաս կաթողիկոսը չի համարձակվում բաց անել տապան-դագաղը, այլ՝ ինքն էլ կնքելով՝ հրամայում է ամփոփել նրանց սուրբ մարմինները:

Տաճարի շինությունից հետո, Կոմիտասը կատարում է նորակառույց եկեղեցու նավակատիքը և այդ առիթով գրում է կույսերի հիշատակին նվիրված «Անձինք Նուիրեայք» սբանչելի, «գեղեցկումիս», չքնաղ շարականը, որը համարվում է բոլոր շարականների թագն ու պսակը: «Անձինք Նուիրեայք» շարականը իր ոճի գեղեցկությամբ, կրոնա-քարոշական արժեքով կարող է մըրցել նույն կույսերի հիշատակը հավերժացնող հայրապետի բարեպաշտ մտքի հոլացումը հանդիսացող հայ ճարտարապետական արվեստի գոհարներից մեկի՝ ու Հոփսիսմեի տաճարի հույակապ կառույցի հետ:

Մեր հոգևոր երգերի մեջ այս գործը ընտիրներից մեկն է թե՛ իր իմաստով և թե՛ իր ձևի գեղեցկությամբ: Ներդաշնակ չափ, վրձիտ պարզություն և ճոխ համեմատություններ:

...Դիոկղետիանոս կայսրը հալածանքներ է սկսում քրիստոնեության դեմ (303—311): Ըստ ավանդության 3-րդ դարից սկսած Հռոմում գոյություն ուներ Հոգեաց վանքը, որտեղ ապրում էին 37 կույսեր: Կույսերի դեկավարն էր Գայանեն, իսկ Հոփսիսմեն՝ նրանց միջից ամենագեղեցիկը: Երբ սկսվեցին հալածանքները, նրանք թողեցին վանքը և եկան Վաղարշապատ, որտեղ թաքավորում էր Տրդատ Գ-ը:

Տրդատը հեթանոս էր և հալածում էր քրիստոնեությունը: Երբ լսեց եկվոր կույսերի քարոզության մասին, նրանց առյուծ կանչեց՝ հարցաքննելու: Տրդատին ներկայացավ Հոփսիսմեն, որը, անվախ և համար-

ձակ, ջատագովեց Տրդատի առաջ քրիստոնեությունը և հերքեց կոապաշտությունը: Տրդատը հափշտակվեց Հոփսիսիմեի գեղեցկությանը և առաջարկեց նրան թագուհի դառնալ: Հոփսիսիմեն մերժեց, և Տրդատը կատաղած ու վիրավորված իր կրոնական զգացմունքների մեջ՝ նրան և ընկերներին չարաչար մահով սպանել տվեց: Ահա այս դեպքն է, որ Կոմիտաս կաթողիկոսը վերցնելով Ազաթանգեղոսից, նյութ դարձրեց իր քերթվածքի համար:

Հեղինակը գեղեցիկ գույներով է նկարագրում ռազմադաշտը: Ահա դեմ առ դեմ են կանգնել երկու բանակներ. մի կողմից կույսերը՝ հավատով ու առաքինությամբ զինված, իրենց հավատը որպես վահան բռնած, մյուս կողմից՝ կրքերով տարված մանր ու չնչին մարդիկ, որոնք փորձում են բռնությամբ հափշտակել այդ անգին մարգարիտները: Սկսվում է մարտը: Հեղինակը գեղեցիկ պատկերներով է նկարագրում այն. նույնիսկ հրեշտակները հիանում են նրանց գեղեցկության ու քաջության վրա, աղոթում նրանց հաղթանակի համար.

«Է զարմացումն և ի վեր քան զհրաշխորհրդոց և բանից հրեշտակաց և մարդկան»:

Ավարտվում է մարտը, և կույսերը ֆիզիկապես պարտվում են: Հաղթանակում է բիրտ ուժը: Նահատակվում են կույսերը, բայց բարձր են պահում իրենց հավատն ու պատիվը: Նրանց արյան բոցից ծնվում է քրիստոնեա Հայաստանը:

Սուրբ կույսերի՝ քրիստոնեական հավատի մեջ հանդես բերած արիությունը և նրանց անձնուրաց մարտիրոսացումը ոչ միայն ամրապնդեցին հայ ժողովրդի մեջ քրիստոնեական կրոնը, այլև հավատով գոտեպնդեցին հայ կնոջը բարոյական այն մեծ ուժով, որի շնորհիվ կյանքը իմաստավորվում, առաքինությունը գիտակցվում է իբրև ճշմարիտ իրականություն, որի համար իրոք արժեն կույսերի նման անգամ ամենաթանկ կյանքից հրաժարվել:

Կոմիտասի «Անձինք Նուիրեալք»-ը գողտրիկ, քնարական մի ստեղծագործություն է՝ գրված անկեղծ զգացմունքով: Այն խավար ժամանակներում, երբ օտար լծի տակ հեծում էր հայոց աշխարհը, երբ մարդը զուրկ ամեն ապահով վիճակից՝ սպանվելու, կոտորվելու, ստորացվելու, գերվելու մրջյունական սպառնալիքի տակ էր, նման մի մթնոլորտում առավել հասկանալի է դառնում Կոմիտասի ունեցած երազանքը արդար, ազնիվ կյանքի նկատմամբ:

Կոմիտասը հավատում է բարու հաղթա-

նակին, չարի պարտությանը, ինչքան էլ հզոր լինի վերջինը:

«Իմեալք մաշեցան յուսացեալք ի մեծութիւն» և «թուլացան կորովիք հաստաձիգ աղեղանց»:

Ահա նման մտածումներից է ծնվում երկընթին, երկնային և փարվելու ձգտումը: Այդ չէ՞ պատճառը արդյոք, որ հեղինակը այնպես կրքոտ կերպով գովերգում է երկնային կյանքը, այն հակադրելով երկրի, ժամանակի ցուրտ ու տխուր օրերին:

«Ջերմեռանդն աղօթիւք և սիրովն առ Աստուած»

Հայցեցին ըզհնարս փրկութեան»:

Այս աշխարհը չար է ու տխուր: Մարդիկ խաղաղափում են խավարի հեղձուցիչ մթնոլորտում: Աշխարհը պետք ունի փրկության: Աշխարհը պետք ունի լույսի, ջերմության: Բայց թերևս ամենից շատ աշխարհը, մարդիկ պետք ունեն անձնագորհ հոգիների, որոնք հանուն ճշմարտության, խղճի ազատության, առաքինության, բարոյականության պատրաստ են սեփական արյունը թափել. պատրաստ են զրկվելով, զարկվելով, կենդանի օրինակ դառնալ հավատացյալներին.

Բոլոր ժամանակներում տիրակալները միշտ էլ պատահականորեն բախտի տիրացած, փառքերից, պատիվներից հոփացած՝ ո՛չ թե ճշմարտության են հետամուտ լինում, ո՛չ թե լույս են տեսնում, այլ սեփական շահի, փառամոլության, ընչաքաղցության մոլուցքով տարված՝ պատրաստ են եղել լույսն էլ խեղդելու: Ինչ փույթ, թե ուրիշների համար ծանր կլինի ապրել առանց լույսի: Ծշմարտության, լույսի առջև, որքան էլ խավարը թանձր լինի, տեղի կտա, կպարտվի:

«Թագաւորն պերճացեալ զօրութեամբ և փառօք».

Ի մանուկ ի կուսէն պարտեալ ամաշէր»:

Ծշմարտություն, լույս ու արդարություն որոնող մարդու ճիշն է զգացվում այս բանաստեղծության մեջ:

Ժամանակի ոգին բավական ցայտուն գույներով տրվել է այս ստեղծագործության մեջ: Այլ կերպ էլ չէր կարող լինել: Որքան էլ այս ստեղծագործությունը կրոնաշունչ է ու երկնային փառաբանող, որքան էլ ձգտում է ոչ աշխարհային մեջ գտնել կամ հաստատել ճշմարտությունը, այնուամենայնիվ, այդ ձգտումներով թեկուզ, հակադրվել է ժամանակի տխուր ու հոգի բարբերին, բողոքել վատի, չարի դեմ, երազել այն աշխարհը, ուր սիրո, գեղեցիկի, հավատի ու հավատարմության, լույսի ու հույսի համար կոյով մարդիկ ողջակեզ չեն դառնում տգետ ամբուխի կամ անգութ բռնակալների կողմից...

Կոմիտասի այս ստեղծագործությունը իսկապես բանաստեղծական հրաշալի մի կոթող է՝ լի պատկերավոր արտահայտություններով, զգացմունքի անկեղծությամբ, անպաճույճ գեղեցկությամբ: Բանաստեղծության մեջ թեև կան մասեր, որոնք ճառային բնույթ են կրում. ինչպես, օրինակ՝

«Հոփափմե մեծ խորհուրդ և անուն ցանկալի
Ընտրեալ ի յերկրի և դասեալ ընդ հրեշտակս

Եղեր օրինակ սրբութեան կուսանաց.

Վարդապետութիւն առանց արդարոց»:

Սակայն ժամանակի աչքերով նայելու դեպքում կտեսնենք, որ այդ անխուսափելի է և չպետք է գեղարվեստական թերություն համարել:

Աստված անտարբեր չէ մարդկային գործերի նկատմամբ: Նա հոգատար հոր նման քալ առ քալ հետևում է մարդկանց. նրանց լավի համար ուրախանում և վատի համար տխրում է:

«Էնն Աստուած ամենագոր գորութեամբն
Խոնարեալ տեսանէր ըզհանդէս կուսանացն»:

Ամենաբարձրյալն անգամ ըստ հեղինակի, խոնարհվում է լավ գործի, լավ արարքի համար:

«Բուրվառք ոսկեղէնք», «ողջակեզք բանաւորք», «որոջք անարատք», «աստուածատուր կուսանք», «շինուածք երկնաւորք», «արձանք լուսեղէն»՝ ահա այսպիսի համեմատություններով և շքեղ մակդիրներով է հեղինակը պատկերում կույսերին: Բանաստեղծը կիրառել է նաև այլ բնորոշ մակդիրներ. ինչպիսիք են՝ «Հաստաձիք աղեղ», «ծովածուրի կենցաղ», «անշեշ լապտեր» և այլն: Պատկերավոր համեմատություններից բացի օգտագործվել են նաև գեղեցիկ փոխաբերություններ, որոնք առավել դիպուկ, նպատակասլաց են դարձնում հեղինակի խոսքը.

«սոքա են քարինք սուրբ հիմնեցեալք ի յերկրի», «շինուածք երկնաւորք ի յերկրի հաստաւեալք»,

Հեղինակը կարողացել է հմտությամբ լրցնել այդ մեծ ծավալը, անելով սակավաթիվ կրկնություններ միևնույն մտքի, որոնք սակայն շատ զգալի չեն: Իսկ ինչ վերաբերում է քերթվածի լեզվին ու կառուցվածքին, պետք է ասել, որ քերթվածը փայլում է իր պարզությամբ, գրված է հնչեղ, դասական, մաքուր գրաբարով: Բանաստեղծը ուշադրություն է դարձել ոչ միայն բովանդակությանը, այլև՝ ձևին, որոնք փոխադարձաբար լրացրել են միմյանց՝ ավելի կոու ու ամրոշական դարձնելով բառերից կերտված այդ հույակապ կոթողը: Գրված է անկեղծ զգացմունքով, լի մտքի համարձակ գյուտերով և քնարական բուռն զեղումներով:

Քերթվածը աչքի է ընկնում նաև իր տաղաչափությամբ: Այն բաղկացած է 36 բառատողերից, որոնք հաջորդում են միմյանց այբուբենական կարգով: Հեղինակը օգտագործել է տարբեր չափեր, սակայն տիրապետողը տասներկու վանկանի քառանդամ ոտանավորն է «3+3+3+3» որով քերթվածը ստանում է սահուն և թեթև երաժշտականություն և քնարական քնքշություն:

«Անձինք Նուիրեալք»-ը մեր հոգևոր բանաստեղծության անկրկնելի գանձերից մեկն է, որը դարեր շարունակ հուզել, ջերմացրել է տասնյակ սերունդների սրտերը՝ ոգևորելով նրանց հավատքի, անձնագոհության, նվիրումի ոգով, հանուն հայ օջախի սրբության, կանացի առաքինության և բարձր բարոյականության:

«Ծնան կուսանք ազգըս բազում
Եղին զանձինըս գրաւականըս բազմաց
Եւ եղեն փրկանք անծանոթ աշխարհին»:

ՎՐԵԾ ՍՐԿ. ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ

(Բ. լսարան)

